

Nr 359.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anvisande av medel till bestridande av kostnader för rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare; given Stockholms slott den 12 april 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för justitiedepartementens ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen

att anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å 5,000 kronor, dels å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag å 10,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov och enligt i nämnda protokollsutdrag angivna grunder användas till bestridande av kostnader för de uti förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område omförmälda lantmäteriförrättningar samt övriga med områdes inlösen enligt nämnda lagförslag förenade utgifter ävensom till beredande av erforderligt biträde åt nyttjanderättshavare i ärenden angående sådan inlösen.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anförde:

»Genom proposition den 5 mars innevarande år (nr 172) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område. Enligt nämnda förslag skall under vissa förutsättningar innehavare av så kallad ofri lägenhet vara berättigad att vid tiden för den upplåtna nyttjanderättens upphörande lösa till sig lägenheten med äganderätt. Prövningen av nyttjanderättshavarens lösningsanspråk samt, i de fall då detta befinnes lagligen grundat, löseskillings bestämmande ävensom vidtagandet av de förbe-

redande åtgärder, vilka erfordras för områdets behöriga avskiljande m. m., skall enligt förslagets 6 § äga rum vid lantmåteriförrättning, där förrättningsmännen utgöras av lantmätare och två gode män.

Det övervägande flertalet av de personer, vilka enligt omförmälda lagförslag skulle få möjlighet att inlösa de åt dem upplåtna områden, tillhör de mindre bemedlade samhällsklasserna. Av den redogörelse för det av den så kallade torpkommissionen avgivna betänkande, vilken jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 31 december nästlidet år lämnade i samband med min hemställan om lagförslagets remitterande till lagrådet, framgår, att kommissionen ansett dessa personer i socialt hänseende böra hänföras till torparklassen. Att i vissa undantagsfall förslaget kan tänkas leda till lösningsrätt även för personer ur andra samhällsgrupper, kan jag i detta sammanhang lämna därhän.

För mängden av de enligt förslaget lösningsberättigade är det vid nu anmärkta förhållande uppenbarligen av stor vikt, att den förrättning, vid vilken nyttjanderättshavarens lösningsanspråk skall prövas och avgöras samt för lägenhetens behöriga avskiljande erforderliga förberedande åtgärder vidtagas, icke varder förenad med allt för stora kostnader. Enligt 16 § i lagförslaget skola berörda kostnader ju gäldas av nyttjanderättshavaren. Förrättningen är emellertid, såsom av förslaget framgår, av enkel natur och torde i det stora flertalet fall icke kräva någon avsevärdare tid eller möda för förrättningsmännen. Vad själva utgifterna beträffar, utgöras de väsentligast av den gottgörelse, som utgår till lantmätaren enligt gällande taxa, varjämte gode männen enligt kungörelsen den 27 maj 1909 äga att åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt femte klassen i resereglementet. Härtill komma kungörelse- och kallelsekostnader m. m. Till vilka belopp kostnaderna i varje särskilt fall komma att uppgå är emellertid av naturliga skäl omöjligt att ens ungefärligen angiva, då ju avstånden från lantmätarens och gode männens hemvist till förrättningsstället samt kommunikationsförhållandena i orten härvid spela en avgörande roll. Dock torde utan tvekan kunna sägas att, även om beloppen i och för sig i allmänhet icke skulle bliva särskilt höga, deras gäldande likväl för de personer, vilka vid ifrågavarande förrättningar komma att stå såsom sökandeparter, ofta nog kommer att ställa sig ganska kännbart.

I detta sammanhang anser jag mig emellertid böra erinra där-om, att i en del fall omförmälda förrättningar kunna tänkas avlöpa med helt ringa kostnad för sökandena, nämligen i den mån förrättningarna kunna vardas upptagna i planen för de lantmätare åliggande tjänsteresor, varom föreskrifter finnas meddelade i kungörelsen den

23 december 1914. Anslag för dylika tjänsteresor har anvisats för innevarande år samt har äskats jämväl för år 1919, och även om till följd av eventuellt ändrade föreskrifter om lantmäterikostnaders bestridande omförmälda anslag längre fram icke skulle komma att utgå, torde möjligheterna för nu avsedda förrättningars utförande med allenast obetydlig kostnad för sökanden i allt fall icke komma att därigenom minskas. Med hänsyn till den enligt min mening synnerligen stora betydelsen därav, att den lösningsrätt, vilken omförmälda lagförslag avser att bereda nyttjanderättshavare, icke i något fall för ekonomiskt svagt situerade sökande varder förenad med betungande utgifter, anser jag emellertid, att de möjligheter till kostnadsändring, varom jag förut talat, icke göra tillfyllest, utan att särskilda åtgärder böra vidtagas. Dessa åtgärder synas böra gå ut därpå, att i de fall, där nyttjanderättshavaren saknar tillgång till gäldande av de med lösningsförrättningen förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, berörda kostnader komma att bestridas av allmänna medel. Det är därför min avsikt att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anslag för, bland annat, nu angivna ändamål.

Ej sällan torde nyttjanderättshavare, vilken önskar begagna sig av lösningsrätt enligt förenämnda lagförslag, vara i behov av råd och upplysningar eller annat biträde i och för vidtagande av härför erforderliga åtgärder. Att på egen bekostnad förskaffa sig sådant biträde torde i många fall för nyttjanderättshavaren vara förenat med synnerligen stora svårigheter. Vid sådant förhållande synes det, därest man önskar försäkra sig om att det med lagförslaget avsedda syftet också verkligen uppnås, i hög grad önskvärt, att erforderligt biträde må kunna genom det allmänna försorg beredas nyttjanderättshavaren utan kostnad för denne. För den mera bemedlade nyttjanderättshavaren bör emellertid denna förmån icke stå till buds, varför dess åtnjutande lärer böra göras beroende av myndighets prövning.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om det förslag till lag om fri rättegång, vilket Kungl. Maj:t denna dag beslutat genom proposition förelägga riksdagen till antagande. Skulle nyttjanderättshavares lösningsanspråk giva upphov till rättegång vid domstol, för vilket bestämmelserna i förslaget till lag om lösningsrätt lämna möjlighet, kan nyttjanderättshavaren tydligen komma att vid domstolen njuta förmånen av fri rättegång, där berörda förslag till lag om dylik rättegång varder upphöjt till lag. Jag torde jämväl få erinra om, att Kungl. Maj:t denna dag jämväl beslutat föreslå riksdagen att bevilja visst anslag till under-

stöd åt offentliga rättshjälpsanstalter. Om detta äskande av riksdagen bifalles och rättshjälpsanstalter på grund därav upprättas, kommer det att åligga dessa att lämna rättshjälp åt här avsedda nyttjanderättshavare. Det ifrågasatta särskilda anslaget till dessas understödjande kommer då icke att behöva tagas i anspråk för sådan rättshjälp, som genom särskild rättshjälpsanstalt kan komma att stå nyttjanderättshavare till buds.

I de fall, då förrättning, varom förut nämnts, leder till nyttjanderättshavarens inlösen av det under nyttjanderätt upplåtna området, skall enligt förslaget till lag om lösningsrätt det inlösta områdets avskiljande från stamfastigheten fastställas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Kostnaderna härför torde väl i allmänhet inskränka sig till lösen av gravationsbevis å området, lösen av lagakraftbevis å förrättningsmännens beslut samt den för fastställelseutslaget utgående expeditionslösen. Stämpel å sådant utslag förekommer icke. Har kostnaden för lösningsförrättningen gäldats av allmänna medel, torde emellertid även berörda lösensutgifter böra på sådant sätt gäldas liksom ock kostnaderna för löseskillningens fördelning mellan de till densamma berättigade, om vilken fördelning föreskrifter finnas meddelade i 15 § i nämnda lagförslag. Dessa senare utgifter, vilkas belopp väl i allmänhet icke bliver mera betydande, utgöras väsentligen av kostnader för kallelser till och kungörande av det sammanträde, varvid fördelningen skall äga rum.

Vad angår de närmare villkoren för att kostnaden för ifrågasvarande lösningsförrättning samt de övriga utgifter, som förut omförmäls, skola bestridas av allmänna medel, den ordning, i vilken ansökning om dylik förmån skall göras, ävensom anordnandet och villkoren för åtnjutande av det biträde i övrigt, vilket genom det allmännas försorg kan böra beredas nyttjanderättshavare i ärenden rörande områdes inlösen enligt förberörda lagförslag, torde föreskrifter härom böra meddelas av Kungl. Maj:t. Ansökning om kostnadernas bestridande av allmänna medel synes lämpligen kunna göras hos Kungl. Maj:ts befallningshavande samtidigt med ansökning om lantmätares förordnande att verkställa lösningsförrättningen. Vidare torde för varje län böra av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas lämplig person, vilken skall hava till åliggande att biträda nyttjanderättshavare med råd och upplysningar i frågor om lösningsrätt till under nyttjanderätt upplåtet område, uppsättande av ansökningar i dylika ärenden m. m. Ansökning om rätt att kostnadsfritt erhålla sådant biträde synes böra av nyttjanderättshavare göras hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, då behov av dylikt biträde för honom uppstår. Med hänsyn till de växlande förhållandena i fråga om det arbete, som i berörda hänseenden kan komma att påvila sålunda förordnad person, torde dennes

arvode böra för varje särskilt ärende bestämmas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Beträffande valet av person lärer i allmänhet lämpligen kunna förordnas advokat i den stad, där Kungl. Maj:ts befallningshavande har sitt säte, eller möjligen tjänsteman inom länsstyrelsen.

Har ansökning, att kostnader för lösningsförrättning m. m., varom förut nämnts, må gäldas av allmänna medel, bifallits, men varder sökandens anspråk på lösningsrätt avvisat, synas böra ankomma på prövning i varje särskilt fall huruvida sökanden skall förpliktas ersätta statsverket vad i förenämnda hänseenden av allmänna medel förskjutits eller del därav.

Vad slutligen angår storleken av det anslag, som för tillgodoseendet av förut angivna syftemål skulle erfordras, är det behöfliga beloppet av lätt insedda skäl omöjligt att exakt beräkna. Redan i det föregående har jag angivit några av de svårigheter, som i sådant hänseende möta. Ytterligare svårigheter föranledas av omöjligheten att med någon grad av säkerhet beräkna antalet av de lägenheter, som enligt lagförslaget komma att bli föremål för inlösen. Endast så mycket är visst, att, då lösningsrätten inträder vid den upplåtna nyttjanderättens upphörande, de blivande lösningsförrättningarna komma att fördela sig på ett jämförelsevis stort antal år framåt, allt efter som nyttjanderättsavtalen utgå. Jag anser mig visserligen böra erinra att, på sätt jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 31 december 1917 omnämnt, egnahemsakkunniga beräknat antalet ofria lägenheter till sammanlagt över etthundratusen, men jag vill på samma gång framhålla, att det näppeligen lärer låta sig göra att av denna siffra, även om densamma kan vara i huvudsak riktig, draga några slutsatser angående det antal lägenheter, som komma att bli föremål för inlösen enligt meranämnda lagförslag.

Vid nu anmärkta förhållanden synes den lämpligaste utvägen vara, att ett ej alltför knappt tilltaget belopp av riksdagen ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av behov användas för i den föregående framställningen angivna ändamål. Ett belopp av 15,000 kronor torde kunna antagas vara ungefärligen tillräckligt för att bereda därav i behov varande nyttjanderättshavare det bistånd, som kan erfordras för att den föreslagna lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område må effektivt kunna tjäna med densamma avsedda syftemål. Då lagen är avsedd att träda i kraft den 1 september 1918, torde det för ändamålet erforderliga anslaget böra fördelas på åren 1918 och 1919, därvid för förstnämnda år beräknas 5,000 kronor och för år 1919 10,000 kronor. Skulle ytterligare medel nästa år visa sig erforderliga, torde dessa böra äskas av 1919 års riksdag, med ledning av då vunna erfarenheter.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att anvisa dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag å 5,000 kronor, dels å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag å 10,000 kronor att av Kungl. Maj:t i mån av behov och enligt här förut angivna grunder användas till bestridande av kostnader för de uti förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område omförmälda lantmäteriförrättningar samt övriga med områdes inlösen enligt nämnda lagförslag förenade utgifter ävensom till beredande av erforderligt biträde åt nyttjanderättshavare i ärenden angående sådan inlösen.»

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Henry Lindberg.